

Αριστοφάνης, Βάτραχοι

Καλλιόπη
Παπακωνσταντίνου
Αναπλ. Καθηγήτρια

Νομική Σχολή ΑΠΘ

Λήναια, 405-> πρωτεΐα

- ποιητικός διαγωνισμός στον κάτω κόσμο, μεταξύ Αισχύλου - Ευριπίδη με κριτή τον Διόνυσο. (Ο Σοφοκλής αναγνώρισε τα πρωτεΐα στον Αισχύλο)
- πολιτικό πλαίσιο: το 406 προηγήθηκαν οι Αργινούσες, το 404 θα ακολουθήσει η ήττα των Αθηναίων στους Αιγός ποταμούς και το τέλος του πελοποννησιακού πολέμου.
- Κατακρίνεται η κακή ποιητική παραγωγή στην Αθήνα (βλ γενικότερα πολιτισμική παρακμή λόγω του πολέμου) , μετά τον θάνατο των μεγάλων ποιητών (το 406 απεβίωσαν Σοφοκλής και Ευριπίδης, ο Αισχύλος νωρίτερα το 456).

Βλ. στ. 72: *Δέομαι ποιητοῦ δεξιού, οἱ μὲν γὰρ οὐκέτ' εἰσὶν, οἱ δ' ὄντες κακοί.*

- Αγώνας λόγων==> ανακηρύσσεται νικητής ο Αισχύλος και οδηγείται στον πάνω κόσμο για να βοηθήσει την πόλη.
- ο ρόλος της ποίησης, της τέχνης: μπορούν οι ποιητές να σώσουν την πόλη και την τιμή της; (βλ. στ. 101: Τον ποιητή για ποιό λόγο είν' ανάγκη κανείς να θαυμάζει; Σ' αυτό απάντησέ μου. ΕΥΡ. Για του νου του τη δύναμη, ορμήνιες καλές γιατί δίνουμε, κι έτσι στις πόλεις τους ανθρώπους τους κάνουμε ανώτερους.)

Δομή κωμωδίας

Πρόλογος->πορεία προς τον Αγώνα-> Αγών-> Παράβαση-> ιαμβικές σκηνές (εναλλαγή χορικών με ιαμβικές σκηνές από τους ηθοποιούς)

- Πρόλογος (προσέλκυση ενδιαφέροντος θεατών + κατατόπισή τους)
- Πάροδος-> είσοδος χορού
- Σκηνή σύγκρουσης
- Επιρρηματικός αγών
 - Ωδή - Αντωδή (ο Χορός σχολιάζει τα πρόσωπα και τις συνθήκες της σύγκρουσης. Η σημασία της διαφωνίας που αποτελεί τον πυρήνα του έργου)
 - Κατακελευσμός - Αντικατακελευσμός (ο Χορός απαγγέλλει δύο στίχους μετά το τραγούδι - προτροπή προς τους δύο που έχουν τη διαφωνία να υπερασπισθούν τις θέσεις τους. Ο Χορός δίνει διαδοχικά τον λόγο στον έναν και στον άλλον)
 - Επίρρημα - Αντεπίρρημα (Ηθοποιοί-> ο καθένας υποστηρίζει τη θέση του, αντικρούει τα επιχειρήματα του άλλου κτλ. Βλ. επίδραση από σοφιστικές - εριστικές αντιλογίες. Ισότητα ευκαιριών - ισότητα δικονομιών όπλων- ισηγορία)
 - Πνίγος - Αντιπνίγος (Ηθοποιοί - > κατακλείδες των επιχειρημάτων τους)
 - Σφραγίς (κατακλείδα) (Χορός -> το αποτέλεσμα του αγώνα, ανακήρυξη νικητή)
- Παράβαση-> Οι ηθοποιοί φεύγουν από τη σκηνή, ο χορός πλησιάζει προς το κοινό και απευθύνεται άμεσα σε αυτό, και για άσχετα με το έργο θέματα επικαιρότητας. Η παράβαση έδινε την ευκαιρία στους ηθοποιούς να αλλάξουν, ο Χορός προέτρεπε τους κριτές να τον βραβεύσουν κτλ. Επίσης, σε ό,τι αφορά την πλοκή, δικαιολόγηση χρονικών αλμάτων.
- Έξοδος

σκηνογραφικές οδηγίες

- ΣΚΗΝΗ Α': Το σπίτι του Ηρακλή· δρόμος προς τον Άδη·
- Ο Διόνυσος και ο δούλος του ο Ξανθίας έρχονται μπροστά στο σπίτι του Ηρακλή. Ο Διόνυσος φορεί γυναικείο κροκωτό φόρεμα με δέρμα λιονταριού ριγμένο πάνω σ' αυτό και κοθόρνους· κρατά ρόπαλο. Ο Ξανθίας καβάλα σε γάιδαρο· από ένα διχαλωτό ραβδί που κρατά στον ώμο του κρέμεται ένας μπόγος.

Πρόλογος

- στ. 1 επ.
- ΞΑΝΘΙΑΣ
- Αφεντικό, να πω κανέν' αστείο απ' τα συνηθισμέν' αυτά, που μόλιςτ' ακούσουν οι θεατές, ξεσπούν στα γέλια;
- ΔΙΟΝΥΣΟΣ
- Ό,τι αγαπάς· μόνο μην πεις «τί βάρος!» Αυτό μ' αναγουλιάζει και να λείψει.
- ΞΑΝ. Αλλ' αν δεν πω τ' αστεία που συνηθίζουν ο Φρύνιχος, ο Λύκης κι ο Αμειψίας, σα βγάζουν φορτωμένους στη σκηνή, ποιός τότε ο λόγος να κρατάω τον μπόγο;
- στ. 139 επ.
- ΗΡΑ. Πολύ μακρύ ταξίδι. Σε μια πλατιά θα φτάσεις πρώτα λίμνη, λίμνη άπατη.
- ΔΙΟ. Και πώς θα την περάσω;
- ΗΡΑ. Με μια βαρκούλα μια σταλιά ενός γέρου περαματάρη· δυο οβολοί είν' ο ναύλος (*Έν πλοιαρίω τυννουτωί σ' άνήρ γέρων ναύτης διάξει δύ' όβολώ μισθόν λαβών*).
- ΔΙΟ.Πο πο! Οι δυο οβολοί παντού τί πέραση έχουν!Πώς πήγαν εκεί κάτω;
- ΗΡΑ. Ο Θησέας τους πήγε.
- (*Δι. φεϋ. ώς μέγα δύνασθον πανταχοϋ τώ δύ' όβολώ. πώς ήλθέτην κάκεϊσε; ΗΡ. Θησεϋς ήγαγεν*).

Αναφορά στις Αργινούσες:

- στ. 189 επ.
- ΔΙΟ. Δούλε, εδώ!
- ΧΑΡ. Δεν παίρνω δούλο, εξόν για το πετσί του αν έχει λάβει μέρος στη ναυμαχία.
- ΞΑΝ. Δεν πήρα μέρος εγώ στη ναυμαχία· πονόματο είχα.

Έκκληση για ομοψυχία στις κρίσιμες στιγμές της πόλεως

- στ. 686 επ.

ΚΟΡ. Ο ιερός Χορός στην πόλη πρέπει συμβουλές καλές και σωστές να δίνει ορμήνιες. Λέμε πρώτα: Να σβηστεί κάθε φόβος κι οι πολίτες όλοι πια να εξισωθούν. Σε όλους, που απ' του Φρύνιχου είχαν γελαστεί τις πονηριές και παραστρατίσει, πρέπει τώρα η άδεια να δοθεί ν' απολογηθούνε κι έτσι τα παλιά να ξεγραφτούν. Το δικαίωμα του πολίτη να 'χουν όλοι' είναι ντροπή, κείνοι που έκαμαν μια μόνο ναυμαχία, να χαίρονται το προνόμιο που είχαν πάρει οι φίλοι από τις Πλαταιές, να 'ναι αντίς για δούλοι αφέντες .

- στ. 700:

Φρόνιμοι είστε, μαλακώστε το θυμό σας, πρόθυμα συγγενείς ας κάμουμε όλους που αγωνίζονται μ' εμάς, ας τους κάμουμε πολίτες με ίσα δικαιώματα. Αν στην ξιπασιά ριχτούμε και στην ακαταδεξιά, τη στιγμή που τ' άγριο κύμα την πατρίδα μας χτυπά, θά 'ρθει μέρα που θα πούνε πως δεν είχαμε μυαλό.

Φρύνιχος= στρατηγός ολιγαρχικός που μετείχε στην κατάλυση της δημοκρατίας το 411.

Αίτημα για απόδοση των πολιτικών δικαιωμάτων σε εκείνους που είχαν εμπλακεί στην εγκαθίδρυση της ολιγαρχίας του 411.

Μέρος Β' (στ. 209 επ.) όχθη Αχερουσίας λίμνης, προσεγγίζει ο Χάρων με τη βάρκα του - χορός βατράχων

Alexander Litovchenko. 1860

βρεκεκεκεξ κοαξ κοαξ,
βρεκεκεκεξ κοαξ κοαξ.
Λιμναΐα κρηνῶν τέκνα,
ξύναυλον ὕμνων βοὰν
φθεγξώμεθ', εὐγερυν ἐμὰν
ἀοιδὰν, κοαξ κοαξ,
ἦν ἀμφὶ Νυσήιον
Διὸς Διώνυσον ἐν
Λίμναισιν ἰαχήσαμεν,
ἠνίχ' ὁ κραιπαλόκωμος
τοῖς ἱεροῖσι Χύτροισι
χωρεῖ κατ' ἐμὸν τέμενος λαῶν ὄχλος.
βρεκεκεκεξ κοαξ κοαξ.

ο Χορός

- Βάτραχοι: συνοδεύουν τον Διόνυσο στο ταξίδι του στον Κάτω κόσμο (με βάρκα, Αχερουσία λίμνη)--> παραχορήγημα
- βατράχια-> βγαίνουν το σούρουπο, παρακμή της πόλης
- μήπως και απατηλά λόγια δημαγωγών;
- ο κανονικός χορός--> μύστες Ελευσινίων μυστηρίων (βλ. κάτω κόσμος) - προδιαγράφεται το τέλος. Η κάθοδος του Διονύσου στον Άδη μοιάζει με τη διαδικασία μύησης - προετοιμασία για θάνατο κτλ

στ. 210 *βρεκεκεκεξ κοαξ κοαξ,
βρεκεκεκεξ κοαξ κοαξ*

Μέρος Γ': ανάκτορο Πλούτωνος και οικίσκος ξενοδόχου

καρικατούρα Διονύσου
κωμικές σκηνές με Διόνυσο -
Ξανθία - Αιακό
ακούγεται τελικά φασαρία -
θόρυβος φιλονικίας μεταξύ
Αισχύλου - Ευριπίδη -
διεκδίκηση του θρόνου δίπλα
στον θρόνο του Πλούτωνα

- στ. 757:
- ΞΑΝ...τί βουητό είν' αυτό εκεί μέσα;
- Ποιοί βρίζονται; ΥΠΗ. Ο Αισχύλος κι ο Ευριπίδης.
- ΞΑΝ. Μπα! ΥΠΗ. Στων νεκρών τη χώρα ένα μεγάλο
- ζήτημα, φοβερή διχόνοια βράζει.
- ΞΑΝ. Κι η αιτία; ΥΠΗ. Είν' ένας νόμος εδώ χάμω,
- ο ανώτερος σε κάθε τέχνη, απ' όσες
- ευγενικές τις λένε και σπουδαίες,
- στο πρυτανείο να τρώει, και να 'χει θρόνο
- πολύ κοντά στου Πλούτωνα...
- ΞΑΝ. Σε νιώθω.
- ΥΠΗ. ώσπου άλλος νά 'ρθει πιο ικανός στην τέχνη'
- τότε παραχωρεί σ' αυτόν τη θέση.
- ΞΑΝ. Κι ο Αισχύλος από τί ταραχτηκε; ΥΠΗ. Είχε
- της τραγωδίας το θρόνο εκείνος πρώτα,
- ως κορυφαίος στην τέχνη αυτή. ΞΑΝ. Και τώρα;

κακοῦργοι

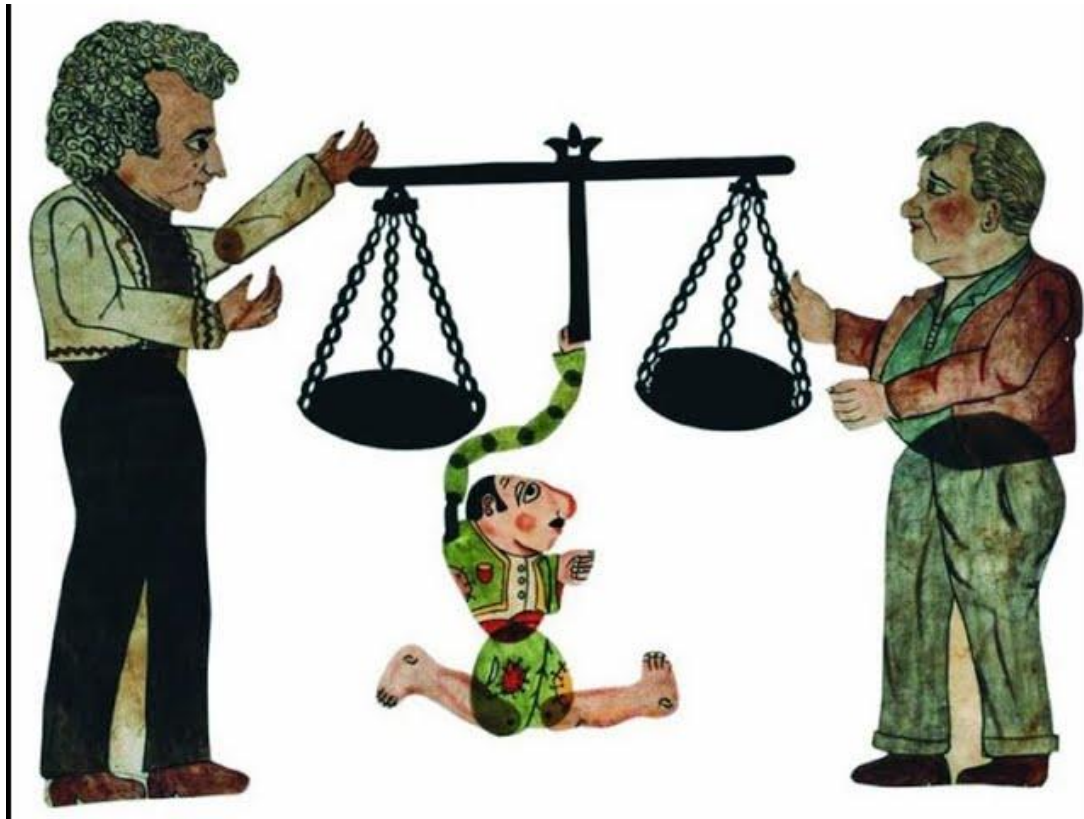

- στ. 771 -790
- ΥΠΗ. Σαν ήρθε ο Ευριπίδης κάτω, αρχίζειτης τέχνης του επιδείξεις, μ' ακροατήριο όλο πορτοφολάδες, λωποδύτες, διαρρήκτες, πατροκτόνους· ο Άδης είναι πήχτρα απ' αυτούς. Ακούοντας τότε εκείνοι αντίλογους, λυγίσματα, τσαλίμια, είπαν ξετρελαμένοι: «Αυτός είν' ο άξιος.» Και πήρε ο νους του άέρα κι απαιτούσε το θρόνο που καθότανε ο Αισχύλος.
- ΞΑΝ. Και δεν τον πιάσαν τότε με τις πέτρες;

(ότε δὴ κατῆλθ' Εὐριπίδης, ἐπεδείκνυτο τοῖς λωποδύταις καὶ τοῖσι βαλλαντιοτόμοις καὶ τοῖσι πατραλοῖαισι καὶ τοιχωρύχοις, ὅπερ ἔστ' ἐν Ἄιδου πλῆθος, οἱ δ' ἀκροώμενοι τῶν ἀντιλογιῶν καὶ λυγισμῶν καὶ στροφῶν ὑπερεμάνησαν κἀνόμισαν σοφώτατον')

- ΥΠΗ. Καθόλου· ο κόσμος φώναζε να γίνει κρίση, να δουν ποιός είναι ο πιο μεγάλος.
- ΞΑΝ. Κείνοι οι αχρείοι;
- ΥΠΗ. Ναι, χάλαγαν τον κόσμο.
- ΞΑΝ. Καλά, κι ο Αισχύλος οπαδούς δεν είχε;
- ΥΠΗ. Όπως εδώ, κι εκεί οι καλοί είναι λίγοι.
- ΞΑΝ. Κι ο Πλούτωνας τί σκέφτεται να κάμει;
- ΥΠΗ. Της τέχνης τους αγώνα, ευθύς, σε λίγο, έλεγχο, κρίση.
- ΞΑΝ. Ο Σοφοκλής πώς όμως δεν πρόβαλε απαιτήσεις για το θρόνο;
- ΥΠΗ. Φίλησε τον Αισχύλο, εδώ σαν ήρθε, τον έπιασε απ' το χέρι, και χωρίς αξίωση του αναγνώρισε το θρόνο.

“Με ζυγαριά την ποίηση θα ζυγίσουν” ...

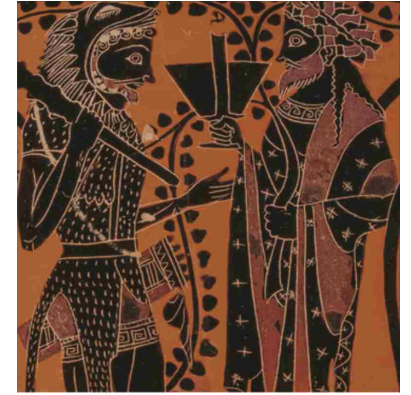
- Στ. 801 : Ο Ευριπίδης τις τραγωδίες θα ελέγξει στίχο στίχο.
- ΞΑΝ. Βέβαια γι' αυτά θ' αγαναχτεί ο Αισχύλος.
- ΥΠΗ. Έσκυψε μια, και λοξοκοίταξε έτσι.
- ΞΑΝ. Και ποιός θα κρίνει;
- ΥΠΗ. Αυτού δυσκολευτήκαν' δεν έβρισκαν ανθρώπους που να νιώθουν. Ο Αισχύλος για Αθηναίους δε συμφωνούσε...
- ΞΑΝ. Θα πίστευε πως είναι λωποδύτες (στο αρχαίο-> τοιχωρύχοι).
- ΥΠΗ. τους άλλους πάλι τους θεωρούσε ανάξιους, ποιητές να κρίνουν' τέλος στο δικό σου το ανάθεσαν αφέντη, που είναι αρμόδιος. Μα πάμε μέσα' όταν οι αφέντες πιάσουν τα σοβαρά, στους δούλους πέφτει ξύλο.

Μέρος Δ': Προαύλιο στο ανάκτορο του Αδη.

- Ο Πλούτων κάθεται στον θρόνο του στο μέσον του βάθους της σκηνής, παραπλεύρως, σε μικρότερο θρόνο ο Αισχύλος.
- Ο Διόνυσος σε άλλο θρόνο, τοποθετημένο αριστερά με τον Ξανθία πίσω του.
- Ο Χορός των Μυστών απέναντι από τον Διόνυσο
- Ο Ευριπίδης διεκδικεί τον θρόνο του Αισχύλου

αγώννας λόγων - δίπολα (στ. 830 επ.)

- ΑΙΣΧΥΛΟΣ
- μυθικό μεγαλείο
- χαρακτήρες με ηρωικό ήθος, ανδρεία
- στομφώδης γλώσσα, σκοτεινή
- χαλύβδωση θεατών μέσω φόβου
- μακρόσυρτες ωδες-ελευσίνια μυστήρια
- παράδοση
- ισχυρό συλλογικό πνεύμα που χρειάζεται η πόλις

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ

- ρεαλισμός -καθημερινότητα - ανθρωπιά
- πολυλογία -> δικανική ρητορική
- συναισθηματισμός - ερωτισμός - μαλθακότητα
- μονωδίες
- αφηρημένες καινοφανείς θεότητες
- σύγχυση και ταραχή οικογενειακών σχέσεων

ψευδορκία - επιορκία - απάτη

- Στ. 101: ἢ «φρένα μὲν οὐκ ἐθέλουσαν ὁμόσαι καθ' ἱερῶν, γλῶτταν δ' ἐπιορκήσασαν ἰδία τῆς φρενός.»
- «σκέψη που δεν θέλει να κάνει επιορκία, γλώσσα όμως που επιορκεί χωρίς να θέλει η σκέψη».
- Διάσταση μεταξύ δηλώσεως και βουλήσεως

- Στ. 150: ΗΡΑ. Πλήθος, πλήθος λάσπη κι αστέρευτη βρομιά κατόπι· μέσα σ' αυτή είναι βουτηγμένοι όσοι είτε φίλους αδίκησαν, ή χρήμα, που είχαν τάξει για ερωτική δουλειά, δε δώσανε, όσοι έδειραν μάνα ή χτύπησαν πατέρα με σαγονιά, και τέλος οι ορκοπάτες.
- Στ. 273: ΔΙΟ. Τα εδώ πώς είναι;
- ΞΑΝ. Λάσπη και μαυρίλα.
- ΔΙΟ. Μην είδες πατροκτόνους κι ορκοπάτες που 'λεγε ο Ηρακλής; ΞΑΝ. Ναι· εσύ δεν είδες;
- ΔΙΟ., ρίχνοντας τα βλέμματά του στους θεατές. Ναι, μα τον Ποσειδώνα· ακόμα βλέπω.
- στ. 1470: ΕΥΡ. Στους θεούς ορκίστηκες να με πάρεις πίσω· θυμήσου αυτούς και ψήφισε τους φίλους.
- ΔΙΟ. Της γλώσσας ο όρκος, και ψηφίζω Αισχύλο.
- ΕΥΡ. Α, βρομερότατε άνθρωπε, τι κάνεις;

“ἡ γλῶσσ’ ὀμώμοχ’, ἡ δὲ φρήν ἀνώμοτος”.

- Κατά τον Αριστοτέλη, ο Υγιαίνων κατήγγειλε τον Ευριπίδη για ασέβεια (με αφορμή μία άλλη διαφορά μεταξύ τους για ἀντίδοσιν), για τον στίχο που είχε γράψει σχετικά με την ψευδομαρτυρία στο έργο του Ιππόλυτος.
- Εκεί έλεγε ότι, ακόμη και αν κάποιος ορκιστεί με τη γλώσσα για την αλήθεια ενός ισχυρισμού, με το μυαλό πάντως δεν ορκίζεται, αποστροφή που θεωρήθηκε ως ασεβής προτροπή προς ή έστω ανοχή της ψευδορκίας/ψευδομαρτυρίας /εξαπάτησης
- Ευριπίδης, Ιππόλυτος στ. 612: Τροφός: ὦ τέκνον, ὄρκους μηδαμῶς ἀτιμάσης.
Ἰππόλυτος: ἡ γλῶσσ’ ὀμώμοχ’, ἡ δὲ φρήν ἀνώμοτος.
- Αριστοτέλης, Ρητορική 3, 15, 8: ἄλλος, εἰ γέγονεν κρίσις, ὥσπερ Εὐριπίδης πρὸς Ὑγιαίνοντα ἐν τῇ ἀντιδόσει κατηγοροῦντα ὡς ἀσεβής, ὅς γ’ ἐποίησε κελεύων ἐπιорκεῖν, «ἡ γλῶσσ’ ὀμώμοχ’, ἡ δὲ φρήν ἀνώμοτος», ἔφη γὰρ αὐτὸν ἀδικεῖν τὰς ἐκ τοῦ Διονυσιακοῦ ἀγῶνος κρίσεις εἰς τὰ δικαστήρια ἄγοντα: ἐκεῖ γὰρ αὐτῶν δεδωκέναι λόγον, ἢ δώσειν εἰ βούλεται κατηγορεῖν.

ονομαστική αναφορά σε δημαγωγούς

- στ. 568 - 69 Κλέων & Υπέρβολος
- Α΄ ΞΕΝΟΔΟΧΟΣ. Για τρέξε φώναξέ μου τον Κλέωνα τον προστάτη μου.
- Β΄ ΞΕΝΟΔΟΧΟΣ. Δικός μου ο Υπέρβολος· για κοίτα, αν τον πετύχεις...
Α΄ ΞΕΝ. Στον Κλέωνα πάω· αυτός θα τον μηνύσει και θα τον κάμει ευθύς να τα ξεράσει.
Οι δυο γυναίκες φεύγουν.

- στ. 710 Κλειγένης (βλ. Ξενοφώντα, Ελληνικά 5,2)
- Ποιά είν' η μαϊμού; Μα ο Κλειγένης, καλέ, ο κοντοπίθαρος. Μεσ στους λουτράρηδες, που όλο παλεύουν με στάχτες, με κιμωλίες, με νοθείας βρομοσάπουνα, άλλος αχρείος σαν αυτόν δεν υπάρχει· το ξέρει κι όλο κρατά το ραβδί· τρέμει, ως βαδίζει πιωμένος, μην πάει και τον γδύσουν.
- στ. 970: Θηραμένης (βλ. Ξενοφώντα, Ελληνικά, 1, 7)
- ΔΙΟ. Ο Θηραμένης; Φοβερός καταφερτζής· αν τύχει να πέσει σε κακοτοπιά κι είναι κοντά ο χαμός του, έξω απ' τον κίνδυνο γλιστρά..

“ὀνομαστί κωμωδεῖν”

- Σχόλιον 1291 ad Σφήκες: ἐψηφίσατο γὰρ ὁ Κλέων μηκέτι δεῖν κωμωδίας ἐπὶ τῷ θεάτρῳ εἰσάγεσθαι, ὅτι δὴ ξένων παρόντων πολίτας ἔσκωπτον.
- Σχόλιον 1297 ad Ὀρνιθες: Συρακοσίῳ δὲ κίττα: δοκεῖ δὲ καὶ ψήφισμα τεθεικέναι μὴ κωμωδεῖσθαι, ὁ νομαστί τινὰ ὡς Φρύνιχος ἐν Μονοτρόπῳ φησι..
- Ο Συρακόσιος ἦταν πολιτικός, αναφέρεται δε για πρώτη φορά το 429 ως δημαγωγός, διάδοχος του Περικλή.
- Σε κάθε περίπτωση, είναι γνωστό ότι οι Ὀρνιθες ανέβηκαν στη σκηνή το 414 με τεράστια επιτυχία. Το Σχόλιο αναφέρεται και στον Φρύνιχο, έναν κωμικό ποιητή, άλλον από τον συγγραφέα της Μιλῆτου Αλώσεως, που το έργο του Μονότροπος διδάχθηκε το 414 και στο οποίο, κατά τον Σχολιαστή, αναφέρεται το συγκεκριμένο απαγορευτικό του κωμωδεῖσθαι ψήφισμα του Συρακοσίου.

- φαίνεται ότι υπήρχαν κατά καιρούς προσπάθειες περιορισμού της ονομαστικής διακωμώδησης, όπως υπήρχαν και οι αντίστοιχες αντιδράσεις από τους ποιητές που επινοούσαν τεχνάσματα παράκαμψης των απαγορεύσεων.
- Η δύναμη ωστόσο του ποιητικού λόγου και η ανταπόκριση που είχε ήταν ο δυναμικότερος και αποτελεσματικότερος τρόπος υπέρβασης των εκάστοτε περιορισμών.

Στόχος της ποίησης: να εμπνεύσει για την ειρήνη

- Στ. 1021:
- ΑΙΣ. Μ' ένα δράμα μου με Άρη γεμάτο.
- ΔΙΟ. Ποιό αυτό;
- ΑΙΣ. Των Εφτά η Εκστρατεία στη Θήβα· όποιος το 'δε στο θέατρο, λαχτάρησε ευθύς να χιμήξει, να τρέξει στη μάχη.
- ΔΙΟ. Αυτό που έκαμες ήτανε πράξη κακή· απ' το δράμα σου εκείνο οι Θηβαίοι πιο πολλή για τον πόλεμο κάμαν καρδιά· για ποινή λέω πως ξύλο σου πρέπει.
- ΑΙΣ. Οι Αθηναίοι θα μπορούσαν κι εκείνοι, θαρρώ, ν' αντρειευτούν· δεν το θέλησαν όμως. Με τους Πέρσες που ανέβασα, που έργο λαμπρό με το δράμα μου εξύμνησα εκείνο, τη λαχτάρα ξυπνώ στων θεατών την ψυχή να νικούν τους αντίπαλους πάντα.
- ΔΙΟ. Πόσο χάρηκα, αλήθεια, σαν άκουσα εκεί το νεκρό να θρηγούνε Δαρείο· άρχισε έπειτα αμέσως τα χέρια ο Χορός να χτυπά και «ιαυοί» να φωνάζει.
- ΑΙΣ. Έργα τέτοια να κάνουν χρωστούν οι ποιητές. Σκέψου πόσο απ' τα πρώτα τα χρόνια οι ποιητές με γενναία και μεγάλη ψυχή τους ανθρώπους ωφέλησαν.

προτροπές για συμμαχίες, επιλογή ενάρετων πολιτικών, με στόχο την ειρήνη κτλ

- στ. 700: Φρόνιμοι είστε, μαλακώστε το θυμό σας, πρόθυμα συγγενείς ας κάμουμε όλους που αγωνίζονται μ' εμάς, ας τους κάμουμε πολίτες με ίσα δικαιώματα. Αν στην ξιπασιά ριχτούμε και στην ακαταδεξιά, τη στιγμή που τ' άγριο κύμα την πατρίδα μας χτυπά, θά 'ρθει μέρα που θα πούνε πως δεν είχαμε μυαλό.
- στ. 730 Και τους καλογενημένους φρόνιμους πολίτες μας, άντρες τίμιους κι όπως πρέπει, σε παλαιστρος, μουσική και χορούς αναθρεμμένους, τους προπηλακίζουμε, και στις θέσες βάζουμε όλες κάτι μούτρα μπρούντζινα, κάτι αχρείους και γιους αχρείων, ξένους, ρουσομάλληδες, που ήρθαν στερνά, που η πόλη μήτε και για φαρμακούς στα παλιά καλά της χρόνια δε θα τους δεχότανε. Άμυαλοι! Μα τώρα αλλάξτε τελοσπάντων ταχτική· βάλτε τους καλούς στις θέσεις· αν πετύχετε, οι σοφοί θα σας επαινούν· αν πάλι τύχει κάποια αναποδιά και σκοντάψετε, θα λένε: «Πέσιμο είναι, μα έντιμο.»

ο παιδαγωγικός ρόλος της ποίησης - του θεάτρου

- στ. 1055:
- ΑΙΣ. Φυσικά· μα το χρέος του ποιητή, εγώ θαρρώ, να σκεπάζει το αμάρτημα, κι όχι να το δείχνει ετσιδά φανερά στη σκηνή. (με αφορμή τον χαρακτήρα της Φαίδρας από τον Ιππόλυτο). Γιατί, αν είναι οδηγός στα παιδάκια, όπως ξέρουμε, ο δάσκαλος, είν' ο ποιητής οδηγός των εφήβων. Και πρέπει να μιλούμε για ενάρετα πράγματα εμείς.

Phaedra and Hippolytus - Pierre-Narcisse Guérin (1774–1833) - Musée du Louvre

όχι στεγανά - ελευθερία στην τέχνη

- στ. 1100 επ.:
- ΧΟΡ. Βίαρη ρήξη, αγώνας λάβρος, σύγκρουση έρχεται βαριά. Είναι δύσκολο να κρίνεις, όταν ο ένας άγριος πέφτει, κι ο άλλος, στρίβοντας, με τέχνη και με οξύτητα χτυπά. Όμως μην κολλάτε στα ίδια χίλιους τρόπους βρίσκει ο άξιος αθλητής για να βαρά. Στον αγών' αυτόν ριχτείτε, πέστε τα όλα, ξεσκεπάστε τα παλιά και τα καινούρια, μη διστάζετε να λέτε τα έξυπνα και τα σοφά. Κι αν φοβάστε πως δεν έχουν ίσως μόρφωση αρκετή οι θεατές, ώστε να νιώσουν τη λεπτή συζήτησή σας, μη δειλιάζετε καθόλου, κι άλλαξαν πολύ οι καιροί. Πήγανε όλοι σ' εκστρατείες και βιβλίο κρατά ο καθένας κι εννοεί το καθετί· έμφυτη έχουνε ξυπνάδα, την περάσαν και στ' ακόνι. Ε λοιπόν, κανέναν φόβος· πιάστε κι ερευνήστε τα όλα· οι θεατές είναι σοφοί.

Η συμβουλή για τον Αλκιβιάδη (στ. 1428 επ)

- ΔΙΟ. Κι αν τον έναν προκρίνω;
- ΠΛΟΥ. Όποιον προκρίνεις πάρ' τον και φεύγα· αλλιώς, χαμένος κόπος.
- ΔΙΟ. Να 'σαι καλά. — Για ακούστε αυτά από μένα· εγώ ήρθα δω, ποιητή να βρω.
- ΕΥΡ. Κι ο λόγος;
- ΔΙΟ. Για να οργανώνει η πόλη τους Χορούς της, αφού σωθεί. Γι' αυτό όποιος απ' τους δυο σας σωτήρια συμβουλή στην πόλη δώσει, θά 'ρθει μαζί μου. Για τον Αλκιβιάδη ας πει ο καθένας πρώτα ποιά έχει γνώμη. Σ' αυτό έχει η πόλη δυστοκία.
- ΕΥΡ. Εκείνης (ενν. της πόλης) η γνώμη ποιά είναι;
- ΔΙΟ. Ποιά; Και τον ποθεί και τον μισεί και θέλει να τον έχει. Μα πείτε εσείς τί σκέφτεστε για δαύτον.
- ΕΥΡ. Πολίτη, αργό στο να ωφελεί την πόλη, γοργό στο να τη βλάπτει, ανοιχτομάτη για τον εαυτό του και για κείνη στείρο, τον σιχαίνομαι.
- ΔΙΟ. Μα τον Ποσειδώνα, πολύ καλά. Η δική σου γνώμη, Αισχύλε;
- ΑΙΣ. Μη θρέφεις λέοντα σε μια πόλη, αν όμως τρανέψει πια, να πας με τα νερά του.
- ΔΙΟ. Δύσκολη η κρίση, μα το Δία Σωτήρα· ο ένας σοφά, σταράτα τα είπε ο άλλος.

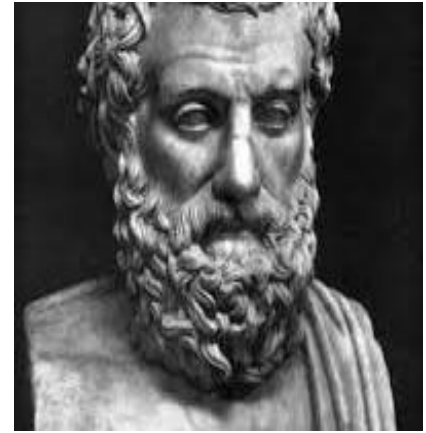
η σωτηρία της πόλης στ. 1445επ.

- ΕΥΡ. Αν την εμπιστοσύνη μας την πάρουμε απ' τους πολίτες που την έχουν τώρα και βάλουμε στη θέση τους τους άλλους, τους παραμερισμένους, θα σωθούμε. Αν, με τα τωρινά, κακά τα πάμε, με τα εναντία δε θά 'ρθει η σωτηρία;

José Clemente Orozco's painting *The Demagogue*, 1946

νίκη Αισχύλου

- Αισχύλος εμβληματικός, προσωποποίηση του περασμένου μεγαλείου της πόλεως, της γενιάς των μαραθωνομάχων.
- πρέπει να επιστρέψει στην πόλη που τον έχει ανάγκη
- βλ. στ. 1028 ---> αναφορά σε Πέρσες του Αισχύλου, όπου ανακαλείται από τον Κάτω Κόσμο, ο νεκρός, μακάριος Δαρείος (στ. 623-680) ως σύμβολο της παλαιάς περσικής ευμάρειας που καταστράφηκε από τον άμυαλο γιο του Ξέρξη.
Επανέρχεται ως φάντασμα από τον κάτω κόσμο για να διαφωτίσει και να συμβουλέψει τους Πέρσες και τη βασίλισσα Άτοσσα σχετικά με τα μελλούμενα και να δώσει τη βαθύτερη ερμηνεία των αιτιών της παρακμής του κράτους των Περσών.

Ευγένιος Σπαθάρης, Βάτραχοι Αριστοφάνη

- https://www.youtube.com/watch?v=Wl5gm-VXLfk&list=RDWl5gm-VXLfk&start_radio=1

